

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -oppaan valmistaminen päiväkotiin

Laura Kurkinen
Peppina Suutarinen

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa
-oppaan valmistaminen päiväkotiin**

Laura Kurkinen &
Peppina Suutarinen
Sosionomi
Opinnäytetyö
Huhtikuu 2019

Tekijät	Kurkinen, Laura & Suutarinen, Peppina		
Opinnäytetyön nimi	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -oppaan valmistaminen päiväkotiin		
Vuosi	2019	Sivumäärä	51

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda mediakasvatuksen opas Tuomarilan Helmi -päiväkotiin. Oppaan avulla pyrittiin lisäämään tietoa mediakasvatuksesta päiväkodissa. Idea oppaaseen tuli päiväkodin johtajalta, joka koki sen olevan tarpeellinen heidän päiväkodissaan. Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimi Tuomarilan Helmi -päiväkoti. Se on mediapainotteinen päiväkotinäkökulma, jossa pyritään kasvattamaan mediakasvatuksen määrää jatkuvasti. Alkuperäinen idea oli tehdä mediakasvatusopas päiväkodin lasten vanhemmille. Kuitenkin päädyimme ratkaisuun, että tekisimme mediakasvatusoppaan, josta voisivat hyötyä kaikki.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selkeyttää mediakasvatuksen käsitettä sekä tuoda enemmän tietoa ja näkyvyyttä mediakasvatuksesta yhteistyökumppanimme päiväkotiin. Opinnäytetyössä määrittelemme mediakasvatuksen käsitettä. Tarve mediakasvatuksen käsitteen määrittelylle johtuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman uudistumisesta (2018). Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman uudistuessa, mediakasvatus sai entistä näkyvämmän roolin osana varhaiskasvatusta. Tämä toi uusia näkökulmia niin työntekijöiden kuin vanhempienkin puolelle. Toisena tavoitteena oli myös tuoda meille opiskelijoille selvyttä media- kasvatuksesta ja tietotaitoa siihen, kuinka voisimme sitä itse lähitulevaisuudessa hyödyntää työelämän puitteissa.

Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään mediakasvatusta ja sen merkitystä varhaiskasvatukseen sekä lapsen kehitykseen. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään myös uutta valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä mediakasvatuksessa käytettäviä menetelmiä. Opinnäytetyön toiminnallisena osuutena toimii mediakasvatuksen opas, joka on toteutettu vastaamaan päiväkodin toiveita saada selkeä ja kattava opas siitä, mitä mediakasvatus on ja mitä kaikkea se sisältää.

Oppaan pohjalta rakennetun palautekyselyn vastauksista arvioimme oppaan toimivuutta. Palautekyselyn tulokset antoivat meille sen tiedon, että sekä päiväkodin henkilökunta että päiväkodin lasten vanhemmat olivat hyötynneet oppaasta ja sen sisällöstä. Opas jäi sähköisessä muodossa päiväkodille ja päiväkodin lasten vanhemmille käytettäväksi. Linkki oppaaseen löytyy päiväkodin nettisivuilta.

Kurkinen, Laura & Suutarinen, Peppina

Media education in early childhood education - making a guide for a kindergarten

Year	2019	Pages	51
------	------	-------	----

The purpose of this Bachelor's thesis was to create a media education guide for Helmi Kindergarten in Tuomarila. The purpose of the guide was to increase the knowledge of media education in the kindergarten. The idea for the guide came from the kindergarten's manager, who felt it would be necessary for their everyday life with the kids. Helmi Kindergarten in Tuomarila worked as a partner for our Bachelor's thesis. Helmi Kindergarten is a media education oriented kindergarten where the staff strive to increase media education continually. The original idea was to create a guide for the children's parents, but it was decided to make a guide which would be useful for everyone in need.

The need for the clarification of the concept media education arose from the fact that the early childhood education plan was renewed in 2018. When the early childhood education plan was renewed, media education became a more important and visible part of early childhood education. This brought new perspectives for the employees and for the children's parents. The second goal for the Bachelor's thesis was to clarify the concept of media education for students and to see how the new knowledge could be used and developed in action.

The theoretical framework discusses what media education is and what is the meaning of it for an individual and in children's early childhood education. The new early childhood education plan and the various methods of media education are also discussed. The functional part of the Bachelor's thesis is the guide: media education in early childhood education. The guide is planned to fulfill Helmi Kindergarten's expectations of a clear and comprehensive guide which explains what media education is and what is included in it.

An electronic feedback questionnaire was created. Based on the answers, the functionality of the guide was evaluated. The results showed that both the kindergarten's employees and the kindergarten children's parents had benefited from the guide and from its contents. The guide was left to be freely used in the kindergarten and by the kindergarten children's parents. The link for the guide is found from the kindergarten's website.

Keywords: media education, guide, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	7
3	Media ja kasvatus.....	8
4	Mediakasvatus.....	8
4.1	Mediakasvatuksen käsitteitä	10
4.2	Mediakasvatuksen välineitä	11
5	Mediakasvattaja	16
6	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	17
7	Mediakasvatus valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa	20
8	Mediakasvatus Tuomarilan Helmessä	21
9	Toiminnallinen opinnäytetyö	22
9.1	Hyvän oppaan määritelmä.....	22
9.2	Oppaan suunnittelu	23
9.3	Oppaan toteutus	23
9.4	Oppaan testaus	26
10	Eettisyys ja luotettavuus.....	27
11	Arviointi	28
11.1	Yhteistyökumppaneiden arvioinnit.....	29
11.2	Oma arviointi	32
12	Pohdinta.....	33

1 Johdanto

Nykypäivänä maailma on täynnä erilaisia medioita. Teknologistuminen on tuonut uusia mahdollisuuksia erilaisiin toimintoihin kuten kasvatukseen. Mediakasvatus on tullut enenevässä määrin esille kasvatussuunnitelmissa ja jokaisen on tiedettävä, mitä medially voi tehdä. Ilman teknologisia taitoja tai tietoa mediasta ei enää pärjää, joten nämä on opetettava lapsille jo varhain.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii yksityinen päiväkotito Tuomarilan Helmi. Tuomarilan Helmi-päiväkotito on kaksi vuotta sitten avattu yksityinen päiväkotito, joka sijaitsee Espoon Tuomarilassa. Se on mediapainotteinen päiväkotito, jonka arjessa mediapainotteisuus näkyy muun muassa tablettitietokoneiden käyttönä yhdessä päiväkodin lasten kanssa, tableteilla päiväkodin arjen kuvaamisena sekä kuvien julkaisuna päiväkodin Facebook -sivuilla. Opinnäytetyön yhteyshenkilönä toimii päiväkodin johtaja.

Kohderyhmänä tälle opinnäytetyölle on päiväkodin työntekijät ja lasten vanhemmat. Päiväkodin toimintaa ohjaa valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tästä syystä työntekijöiden tulee olla tietoisia siitä, miten mediakasvatus varhaiskasvatuksessa toimii ja on varhaiskasvatussuunnitelmassa määritelty. Päiväkodin johtajan mukaan, työntekijätkään eivät vielä tiedä, miten mediakasvatusta voisi kehittää ja millä tavoin, jotta se vastaisi valtakunnallisia määritelmiä. Tämän lisäksi vanhemmat ovat harvoin tietoisia, mitä erilaiset pedagogiset keinot ovat monilukutaidon ja tieto- ja viestintäteknologian oppimisessa.

Teoreettisessa viitekehyksessä esittelemme mediakasvatusta, siihen kuuluvia välineitä ja käytäntöä sekä kirjaamme kuinka se ilmenee uudessa valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden eli mediakasvatuksen oppaan kuvauksessa kerrotaan oppaan suunnittelusta, toteutuksesta, testauksesta ja päiväkodilta saaduista arvioinneista.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda mediakasvatuksesta opas Tuomarilan Helmi -päiväkotiin. Idea oppaaseen tuli päiväkodin johtajalta, joka koki sen olevan tarpeellinen heidän päiväkodissaan. Tuomarilan Helmi on suhteellisen uusi päiväkotikoti, sillä se on ollut vasta kaksi vuotta toiminnassa. Se on mediapainotteinen päiväkotikoti, jossa pyritään kasvattamaan mediakasvatuksen määrää jatkuvasti. Alkuperäinen idea oli tehdä mediakasvatusopas päiväkodin lasten vanhemmille. Kuitenkin päädyimme ratkaisuun, että teimme mediakasvatusoppaan, jota voisivat hyödyntää kaikki.

Opinnäytetyön yhteydessä luotu opas oli toteutettu vastaamaan päiväkodin toivetta saada selkeä ja kattava opas. Tarkoituksena oli, että se olisi luettavissa sähköisesti pdf-tiedostona, jolloin opasta on helppo lukea ja jakaa eteenpäin myös mahdollisesti muihin päiväkoteihin.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda mediakasvatusta enemmän esille Tuomarilan Helmessä. Opinnäytetyössä määritetään mediakasvatuksen käsitettä. Kun valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma uudistui, mediakasvatus tuli entistä näkyvämmäksi osaksi varhaiskasvatusta. Tämä toi uusia näkökulmia niin työntekijöiden kuin vanhempienkin puolelle.

Toisena tavoitteena opinnäytetyölle oli tuoda myös meille selvyyttä mediakasvatuksesta ja kuinka voisimme sitä itse työelämässä hyödyntää. Olimme valmistumassa varhaiskasvatuksen opettajiksi ja meillä molemmilla oli kiinnostusta esimerkiksi digitaalisten välineiden hyödyntämiseen varhaiskasvatuksen toiminnassa. Halusimme myös opinnäytetyön pohjalta oppia sitä, miten voimme vanhemmille kertoa mediakasvatuksesta ja siitä mitä se on. Opinnäytetyön toiminnallisesta osuudesta halusimme saada sellaisen, mitä voimme itsekin työelämässä tulevaisuudessa jakaa vanhemmille ja esimerkiksi oman ryhmän työntekijöille. Tällöin ryhmän toiminnastakin voi saada enemmän yhtenäistä, kun jokaisella on käsitys siitä, mitä mediakasvatus on ja kuinka sitä voitaisiin tässä ryhmässä ehkä hyödyntää.

3 Media ja kasvatus

Mediakasvatus -sana syntyy kahdesta sanasta: media ja kasvatus. Kun lähdetään miettimään mitä mediakasvatus sanana tarkoittaa ja pitää sisällään, tulee miettiä mitä sanat media ja kasvatus tarkoittavat erikseen. Asia ei siis ole niin yksiselitteinen, kuin mitä sen ehkä ajatellaan olevan. Mediakasvatus sanana on tunnetumpi, kuin se, mitä se käytännössä ja arjessa tarkoittaa. (Merilampi 2014, 29.)

Media on tietoa, jota välitetään ihmisille erilaisten tiedonvälityslaitteiden kautta. Media on myös erilaisia laitteita, viestintäkanavia sekä sisältöjä. Laitteiden, kuten älypuhelimien sekä tablettitietokoneiden avulla voidaan vastaanottaa tai lähettää erilaisia viestejä. (Yle.) Medialla on suuri vaikutus siihen, millaisella tiedolla ihmiset nykypäivänä itsensä ympäröivät, jonka takia mediakriittisyys ja medialukutaito ovat tärkeitä tänä päivänä. Media sisältää muun muassa television, Internetin, kirjat, lehdet, videot, mainokset sekä musiikin. Se sisältää myös erilaisia sovelluksia sekä palveluita. Mediaksi luokitellaan myös ihmisten välinen kommunikaatio. (MLL 2017.)

Kasvatus on toimintaa, joka on käytännöllistä. Kasvatuksessa on osallisena aina vähintään kaksi henkilöä; henkilö, joka on kasvattaja sekä henkilö, joka on annetun kasvatuksen kohteena. Kasvattaja pyrkii omalla toiminnallaan, esimerkeillä, sanoilla ja teoilla vaikuttamaan kasvatettavan kehitykseen sekä toimintaan. Kasvatettavan sosiaalistuminen on kasvatuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista. Kasvatusta tapahtuu, kun kasvattaja sekä kasvatettava ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Pikkarainen 2010.)

4 Mediakasvatus

Medialla on huomattava ja suuri vaikutus lapseen. Lapsi tulee nykypäivänä kohtamaan mediaa joka päivä. Hän saa ensimmäisen kosketuksensa mediaan äänikokemuksena jo ollessaan äitinsä vatsassa. Kun lapsi tulee kouluikäiseksi, hän on jo monipuolinen mediankäyttäjä. Tällöin hän hyödyntää mahdollisuuksia, joita media tarjoaa muun muassa viihtymiseen, kommunikointiin sekä tiedonhankintaan. (Stakes & Opetusministeriö 2008, 6.)

Mediaa havaitaan monessa eri muodossa tavanomaisessa kasvuympäristössä. Lapsen ensimmäiset tutustumiset sekä kokemukset mediasta tapahtuvat esimerkiksi kuvien, äänien, elokuvien, lasten ohjelmien sekä satujen muodossa. Kun lapsi kasvaa, mediavälineet sekä -sisällöt näkyvät lapsen puheessa, sosiaalisissa kontakteissa sekä leikeissä. Tällä tavalla mediasta muotoutuu osa lapsen kokonaisvaltaista elämää. (Stakes & Opetusministeriö 2008, 6.)

Mediakasvatusta voidaan tutkia neljästä eri näkökulmasta. Yksi näkökulma on taidekasvatuksellisesti painottuva ja ilmaisullinen näkökulma, jossa painotetaan median tuottamista ja sen sisältöä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lasten itsetekemät videot, kuvat tai näytelmät. Toisena on teknologiakasvatuksellinen näkökulma, jossa keskitytään tietoteknisiin taitoihin ja erilaisiin välineisiin, joita voidaan käyttää esimerkiksi opetuksen välineenä varhaiskasvatuksessa. Kolmas näkökulma on yhteiskunta- ja kulttuurikriittinen näkökulma, joka painottuu mediaan, sen taustoihin ja sisältöihin sekä niiden tutkimiseen. Tähän kuuluu esimerkiksi uutiset ja mediailmiöt, joista voidaan ottaa vaikutteita leikkeihin tai keskusteluihin. Viimeisenä näkökulmana on suojelullinen näkökulma, joka nimensä mukaisesti liittyy lasten suojeluun median haittapuolilta. Tähän liittyy mediakriittisyys, sekä haitallisten ja sopimattomien medioiden puheeksi otto, jolloin keskitytään siihen, mitä haittapuolia mediassa voi olla. (Stakes & Opetusministeriö 2008,

Mediakulttuuri toimii merkittävänä oppimis- sekä toimintaympäristönä lapselle. Mediakulttuuri toimii ympäristönä, jonka sisällä lapsi oppii sekä viihtyy. Mediaa on mahdotonta rajata pois niin sanotusta virallisesta oppimisympäristöstä, koska mediakulttuuri sivuaa sekä on suuressi osa myös sitä (virallista oppimisympäristöä). On tärkeää, että media ja mediakulttuuri nähdään positiivisessa valossa osana kasvatusta sekä toimii myös sen voimavarana. On merkittävää, että kasvattajat huomaavat ne mahdollisuudet, joita media lapsille tarjoaa, mutta myös tiedostaa niitä uhkia, jotka liittyvät mediaan. (Stakes & Opetusministeriö 2008, 6.)

Eri sukupolvet kokevat median eri tavoin. Useimmat mieltävät median digitaalisiin välineisiin omien mediakokemustensa myötä. Digitaalinen ja sosiaalinen media ovat tulleet digitalisaation ja Internetin myötä näkyvämmäksi myös vanhemmille sukupolville. Diginatiiveille kuitenkin näin ei ole, vaan he opettelevat varhaiskasvatuksessa kaikki taidot rinnakkain. Lasten näkökulmasta esimerkiksi saksilla leikkaaminen ja tablettitietokoneen käyttö opetellaan molemmat uusina asioina. (Pekkala, Salomaa & Spisak 2016, 166.)

Mediakasvatus ei siis ole tekniikkakeskeistä tai välinepainotteista. Vaikka median välitykseen, lukemiseen sekä välittämiseen usein käytetään tekniikkaa ja välineitä, ei mediakasvatuksessa niitä välttämättä tarvita. Tästä syystä mediakasvatukseen voi liittyä laulamista, tanssimista, erilaisia leikkejä sekä keskusteluja. Mediakasvatus on omia ajatuksia aktivoivaa, keskustele- vaa sekä kommunikatiivista. Mediakasvatukseen liittyy myös analysointi, kriittisyys sekä vali- koiva median käyttäminen. Sen tarkoituksena on kehittää ihmiselle opastavia sekä suvaitsevia työkaluja, joiden avulla voidaan rakentaa terve maailman- sekä ihmiskuva. (Merilampi, 2014, 127-129.)

Mediakasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Sen tärkeyden määrittää se, miten lapsi saa- daan osalliseksi ja lasta pystytään osallistamaan osaksi eri mediaympäristöjä. Media on vaiku- tusvaltainen ympäristö, joka vaikuttaa vahvasti kulttuuriimme sekä siihen, miten toimimme eri tilanteissa. Mediakasvatuksessa kehitetään lapsen omia mediataitoja sekä harjoitellaan kriittistä medialukutaitoa. Nämä ovat osa monilukutaitoa. Mediakasvatuksen tavoitteena on kasvattaa lapsi sosiaalisesti yhteiskunnan jäseneksi. Mitä monipuolisempaa mediakasvatus on, sitä laajemman kuvan lapsi saa maailmasta ja sitä paremmin hän pystyy jäsentelemään omia ajatuksia ja pohdintoja ympäröivään maailmaan liittyen. Tavoitteena on myös kehittää lap- selle tasapainoinen suhde mediaan, jolloin hän onnistuu hyötymään sekä nauttimaan medi- asta. Mediakasvatuksen sisältö koostuu monista eri välineistä. (Pekkala 2016, 37-44.)

4.1 Mediakasvatuksen käsitteitä

Monilukutaito: medialukutaito ja mediakriittisyys

Tänä päivänä lukutaitoon liitetään laajalti muutakin, kuin vain mekaaninen lukutaito. Monilu- kutaitoon liittyy osaaminen siitä, että pystyy tuottamaan, arvioimaan sekä tulkitsemaan teks- tejä. Myös se, että osaa suhtautua kriittisesti erilaisiin teksteihin, kuuluu osaksi monilukutai- toa. Monilukutaito käsitteenä osoittaa sen, että lukeminen on laaja-alaista. Laaja-alaista siitä tekee sen, että lukeminen kohdistuu erilaisiin teksteihin sekä sen, että lukeminen vaatii eri medioiden ja aistikanavien käyttöä. Se pitää myös sisällään taidon osata olla sekä käyttäytyä sosiaalisissa tilanteissa. (Koivula 2017, 315.)

Osa monilukutaitoa on myös medialukutaito sekä mediakriittisyys. Medialukutaidossa perinteinen lukutaito laajenee mediasisältöihin sekä konteksteihin. Medialukutaidossa konteksti voi olla kuvallista tai ääneen pohjautuvaa sekä näiden yhdistämistä, kuten esimerkiksi videot ovat. Nykypäivänä, kun sosiaalinen media ja muutenkin media on aikaisempaa laajempaa ja moniulotteisempaa, tulee medioiden levittämään tietoon suhtautua kriittisesti. Nykyään melkein kuka vaan voi kirjoittaa asiaa faktana ja sen vuoksi tuleekin olla erittäin tarkkana siitä, mistä tietoa ottaa ja kuinka todenperäistä se todella on. Mediakriittisyydellä tarkoitetaan siis tekstin lukemista kriittisellä silmällä, eli ettei välittömästi lukemisen jälkeen uskota kaikkea lukemaa välttämättä totena. (Mediataitokoulu 2015.)

Diginatiivi

Henkilö, joka on syntynyt digitaalisten sekä älylaitteiden aikakautena, kutsutaan diginatiiviksi. Internet on ollut tämän henkilön syntymästä asti olemassa ja ihmisten jatkuvassa arkipäiväisessä käytössä. (Irisvik 2017, 15.)

Turva-asetukset ja turvaohjelmat

Vanhemmat antavat nykyaikana lapsille käyttöön heidän omia tai perheen yhteisiä älylaitteita. Koska lapset ovat yleensä nopeasti oppivia ja erittäin uteliaita henkilöitä, on hyvä olla vanhempana tietoinen älylaitteiden turva-asetuksista. Turva-asetuksilla pystytään rajoittamaan lasten pääsy tiettyihin sovelluksiin ja Internet-sivustoihin. Jos laitteen omat turva-asetukset eivät tunnu toimivan, voi laitteelle ladata erillisen turvaohjelman, jonka avulla pystytään määrittelemään mitkä sivut ja sovellukset ovat lasten käytön aikana sallittuja. (Irisvik 2017, 15.)

4.2 Mediakasvatuksen välineitä

Mediakasvatuksessa voidaan käyttää monia erilaisia välineitä. Tässä kappaleessa on lueteltu välineitä ja materiaaleja, joiden avulla mediakasvatusta voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Näiden välineiden avulla lapset ilmentävät heitä ympäröiviä medioita ja kehittävät

heidän mediataitojaan. Mediakasvatuksen erilaisia materiaaleja ja välineitä tulee olla lasten saatavilla monipuolisesti heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Erytisen tärkeää on huomioida mediasisältöjen laatu eli mitä ne sisältävät ja kuinka niitä käytetään. Onkin hyvä ottaa huomioon se, että ainoastaan erilaisten välineiden käyttäminen ei tee laadukasta mediakasvatusta. (Stakes & Opetushallitus 2008. 15.)

Kirjat ja lehdet

Kaikki erilaiset kirjat sekä lehdet ovat osa mediaa, jolloin ne ovat myös tärkeä osa mediakasvatusta (Merilampi, 2014. 127-129). Lapsille luetaan jo heidän ollessa pieniä paljon satuja. Sadut ovat tärkeitä lapsen kehityksen kannalta, koska niiden kautta lapsi pystyy käsittelemään omia tunteita sekä oppia empatiaa. Sadut myös kartuttavat lasten mielikuvitusta. (Yle 2011.)

Kirjoilla voidaan esimerkiksi tukea lapsen matemaattisen ajatuksen kehittämistä, kuten kuvien avulla laskemalla tai mainoskuvien hintojen vertailuna. Lisäksi kirjoissa käsitellään mediaa ja sen merkitystä ihmisten elämässä. Satujen avulla voidaan esimerkiksi pohtia, millaisena luonto näkyy mediassa ja millainen se todellisuudessa on. Lisäksi kirjojen ja lehtien avulla voidaan harjoittaa historiallis-yhteiskunnallista orientaatiota, sillä niiden avulla pystytään tutkimaan mennyttä, nykyistä sekä tulevaa aikaa. Näitä hyödyntämällä lapselle avautuu mahdollisuudet oppia esimerkiksi omasta historiastaan tai maailman historiasta. Varhaiskasvatuksessa voidaan kirjoja ja lehtiä käyttää esimerkiksi erilaisten askartelujen kuten sukupuun tekemisessä. (Stakes ja Opetusministeriö 2008. 22-24.)

Pelit ja leikit

Lapsille on paljon tarjolla erilaisia pelejä ja leikkejä. Lapsille löytyy muun muassa sisäleikkejä, ulkoleikkejä sekä -pelejä, lautapelejä ja nettipelejä. Leikkien ja pelien avulla lapset oppivat tärkeitä elämäntaitoja. Niiden avulla opitaan sosiaalisia normeja, kunnioitusta muita ihmisiä kohtaan, jakamaan ja niidenkin avulla lapsi pääsee käsittelemään omia tunteita sekä vaikeita asioita, kuten esimerkiksi kuolemaa. (Eperusteet 2016.)

Mediakasvatus on hyvä tuoda esille lapselle ominaisella tavalla. Lapset toimivat leikkien, liikuen ja tutkien. Se on heille tapa, jolla opitaan huomaamattakin uusia asioita. Näitä tapoja on hyvä käyttää mediakasvatukseenkin, sillä silloin lapset ovat vastaanottavaisilla mielillä oppimaan uutta ja ilmaisemaan tunteitaan sekä ajatuksiaan. Leikki on yksi lasten tapa toimia melkein jokaisessa tilanteessa. Siksi on myös tärkeää tuoda mediaa mukaan lasten leikkeihin. Medialeikkiin voi liittää mukaan esimerkiksi kuvaan, ääneen tai esitykseen perustuvaa materiaalia, joita lapsi ottaa mukaan leikkeihinsä. Myös monenlaiset mediailmiöt johdattelevat lasten leikkejä ja voivat innostaa lapsia esimerkiksi liikkumaan enemmän. Leikin lisäksi media tuo lapsille erilaisia mahdollisuuksia taiteen ja ilmaisun pariin. Tähän liittyy vahvasti lasten itse tekemät mediaesitykset, sekä niiden katsominen, tarkasteleminen ja keskusteleminen. Mediakasvatus toteutuu, kun lapsi tutkii omaa esitystään sekä siihen käyttämiään välineitä. (Stakes & Opetushallitus 2008. 16)

Internet, älylaitteet ja sosiaalinen media

Internet on nykypäivänä ihmiselle lähes välttämättömyys. Sen välityksellä tapahtuu moni arkinen asia; yhteydenpito muihin ihmisiin tekstiviestitse, sähköpostitse tai vaikka videopuheluiden avulla. Sosiaalinen media eli some on Internetissä tapahtuvaa verkkoviestintää. Näissä verkkoviestintäympäristöissä on käyttäjiä, jotka ovat sisällöntuottajia sekä aktiivisia viestinnän vastaanottajia. Sosiaalisen median useimmiten käytetyt sovellukset ovat muun muassa Facebook, Instagram, Snapchat, Twitter ja YouTube. Sosiaalisen median käyttö kehittää lapsen mediataitoja, itseilmaisua ja sosiaalista kehitystä. (Sosiaalinen media opetuksessa 2017.)

Tänä päivänä älylaitteet ovat osa suurimman osan ihmisen arkea ja tätä kautta myös osa lapsen elämää. Älylaitteilla pääsee surffailemaan Internetissä sekä käyttämään erilaisia sovelluksia. Kun lapselle annetaan älylaite käteen, on sen ruudulla useimmiten lastenohjelma/elokuva tai jokin lapselle sopiva peli. (Sosiaalinen media opetuksessa 2017.)

Mediakasvatuksessa lasta on myös tärkeää kannustaa käyttämään erilaisia älylaitteita. Näiden avulla lapsi voi esimerkiksi kuvata ympäristöään, tutkia ottamiaan kuvia ja niiden ilmiöitä sekä antaa lapselle mahdollisuuden omien teostensa jakamiseen. Lisäksi älylaitteiden avulla voidaan tutkia esimerkiksi vuodenaikoja ja niiden eroavaisuuksia. (Stakes & Opetushallitus 2008. 24.)

Mediailmiöt ja medialeikit

Tänä päivänä mediailmiöitä syntyy muun muassa tv-ohjelmista, lauluista sekä videoista (Koilu 2017, 310). Tunnettuja mediailmiöitä on syntynyt esimerkiksi putous tv-ohjelmasta, jossa esiintyy erilaisia sketsihahmoja, joilla on tarttuvia hokemia. Näitä ovat olleet muun muassa: Munamies, Ansa Kynttilä sekä Tanhupallo. Muita tunnettuja mediailmiöitä ovat olleet muun muassa flossaus -tanssi, fidget spinneri -hyrrä sekä slime -lima.

Mediailmiöt ja -leikit kehittävät lapsen esteettistä orientaatiota. Tähän kuuluvat muun muassa kirjallisuus, musiikki ja liikunta. Se, miten mediakasvatusta toteutetaan esteettisessä orientaatiossa ilmenee esimerkiksi keskustelemalla lasten mediakulttuurista ja tutkimalla mediaesityksiä kuten elokuvia, nukketeattereita tai lasten itse tekemiä esityksiä. Erilaisia mediaesityksiä tutkimalla voidaan kehittää myös lapsen eettistä orientaatiota eli oppia siitä, mikä on tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus tai mikä on oikein ja väärin tai totuutta ja valhetta. Tätä voidaan harjoitella esimerkiksi pohtimalla esityksen totuudenmukaisuutta tai oikeudenmukaisuutta. (Stakes & Opetushallitus 2008. 25.)

Askartelu

Erilaisten käsitöiden tavoitteena on omien ajatusten herättely, käsitaitojen kehittäminen sekä positiivisten kokemusten karttuminen. Tärkeänä roolissa lasten käsitöissä toimivat ”minä osaan” -kokemukset, mitkä ovat tärkeitä hyvän itsetunnon sekä oppimisen kehityksessä. Myös se, että lapsen tuotoksia kehuaan ja niistä annetaan lapselle positiivista palautetta, luo lapselle onnistumisen tunteita. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 56.)

Musiikki

Varhaiskasvatuksessa tapahtuva musiikki on yleensä laulujen, laululeikkien sekä kuuntelun muodossa. Se voi olla myös rytmisoittimilla sekä omalla keholla soittamista ja musiikin tahtiin

liikkumista. Musiikki kuuluu myös vuoden kulkuun, eli eri vuodenaikoihin. Erilaisia lauluja löytyy niin kesästä, syksystä, talvesta kuin keväästäkin. Myös perinteisen juhlat otetaan varhaiskasvatuksessa huomioon, kuten esimerkiksi joulu. Varhaiskasvatuksessa musiikin tavoitteena on lapsen mielenkiinnon herättäminen musiikkia kohtaan. Myös musiikin rytmin sekä voimakkuuden havainnointi sekä soittimiin ja perinteisiin juhliin tutustuminen toimivat musiikin tavoitteina varhaiskasvatuksessa. (lin kunta 2016.)

Draamakasvatus

Yleisesti draamakasvatus käsitteellä tarkoitetaan kaikkia eri draaman ja teatterin muotoja varhaiskasvatuksessa. Siihen kuuluu esimerkiksi erilaiset teatteriesitykset ja roolileikit. Draamakasvatuksen on sanottu olevan leikillistä, mutta vakavaa puuhaa. Siinä kehitetään leikin lomassa monia eri taitoja kuten yhteistyö-, leikki- ja sosiaalisia taitoja, mitkä ovat tärkeitä lapsen kehityksessä. Tämän lisäksi draamalla halutaan kehittää tietoa todellisesta ja fiktiivisestä maailmasta. (Ruokonen 2009, 30-35.)

Mediakasvatusta voidaan toteuttaa myös draaman avulla. Tämä tapahtuu esimerkiksi luomalla omia media-, nukketeatteri- tai näytelmäesityksiä. Omien esitysten avulla lapsen minäkäsitys sekä käsitys ympäröivästä maailmasta kehittyvät sekä hän oppii ilmaisemaan itseään ja ajatuksiaan. Tämän lisäksi esitysten avulla voidaan opetella mediakriittisyyttä muun muassa sillä, että keskustellaan esitysten todenmukaisuudesta. (Stakes & Opetusministeriö 2008. 25.)

Sadutus

Sadutus on varhaiskasvatuksessa käytettävä dokumentoinninväline. Sadutus korostaa lapsen osallistavaa roolia. Sadutus toimii siten, että lasta pyydetään kertomaan tarina ja tarina kirjataan aikuisen toimesta ylös juuri niillä sanoin, kuin lapsi sen kertoo. Lopuksi aikuinen lukee tarinan ääneen ja lapselta kysytään, haluaako hän muuttaa tarinasta jotain. (THL 2014.)

Keskustelut

Lapsen kanssa käytävät keskustelut ovat erittäin tärkeitä lapsen kehityksen kannalta. Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja pitävät siitä, että he saavat olla oppimassa uusia asioita. Keskusteluiden avulla pystytään opettamaan ja selittämään lapselle uusia asioita. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 108.)

5 Mediakasvattaja

Varhaiskasvattajana toimivan henkilön on tärkeää tiedostaa ja tietää hänen oma roolinsa kasvattajana sekä rooliin sisältyvät periaatteet. Tärkeää varhaiskasvattajana on tietää myös ne vaatimukset, jotka toimimiselle asetetaan. Reflektointi, oman työn arviointi sekä pohtiminen ovat kaikki mediakasvattajana toimisen edellytyksiä. (Stakes & Opetusministeriö 2008, 14.)

Jotta varhaiskasvattaja voi toimia hyvänä mediakasvattajana, tulee hänen olla kiinnostunut myös siitä mediamaailmasta, jota lasta kiinnostaa sekä hyödyntää lapsen kokemuksia mediasta. Hyvän mediakasvattajan tulee huolehtia, että lasten mediaympäristö on ja pysyy turvallisena, jotta lapsi voi turvallisesti siihen tutustua ja olla osana sitä. Mediakasvattajan on tärkeää kunnioittaa sekä tunnistaa lasten tarpeita liittyen mediaan. Onkin tärkeää, että mediakasvattaja osaa ottaa median monipuoliset ja moninaiset mahdollisuudet opetuksessa sekä kasvatuksessa. Näiden lisäksi onkin oleellista, että mediakasvattaja tuntee ja tietää erilaisista tekijänoikeuksista ja osaa noudattaa niitä. (Stakes & Opetusministeriö 2008, 14.)

Mediakasvattajan tulee jatkuvasti kehittää ja pitää yllä omia mediataitojaan. Hänen tulee myös suhtautua sekä kriittisesti, että tutkivasti häntä ympäröivään mediaan. Näiden lisäksi mediakasvattajan tulee antaa positiivinen malli median käyttämisestä ja mediassa käyttäytymisestä. Mediakasvattajan tulee myös tuntee erilaiset lasten oikeudet sekä lasta suojelevat lainsäädännöt. Näiden syiden lomassa onkin tärkeää, että mediakasvatus otetaan osaksi vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. (Stakes & Opetusministeriö 2008, 14.)

6 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatusta on tapahtunut varhaiskasvatuksessa jo pitkään, se vain usein luokitellaan virheellisesti digitaalisten laitteiden käyttöön ja erilaisten pelien pelaamiseen. Sitä ei ole ainoastaan yhtä oikeaa tapaa tehdä, vaan sitä voidaan soveltaa myös kasvattajan omien mielenkiinnon kohteiden ja päiväkodissa saatavien laitteiden sekä välineiden mukaisesti. (MLL 2017, 15.)

Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksella pyritään antamaan lapsille ikä- ja kehitystasoonsa mukautuvaa mediakasvatusta. Heillä on oikeus tutustua mediakasvatuksen eri välineisiin turvallisessa ympäristössä turvallisten ihmisten kanssa. Lisäksi varhaiskasvatuksessa pyritään antamaan tukea itseilmaisuun median avulla, sekä autetaan uusien ja ajanmukaisten mediavälineistön käytössä. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan myös se, että lapset ymmärtävät mediakulttuuria sekä heidän omia mediataitojaan. Tavoitteena on se, että lapsi pystyy tulevaisuudessa itsenäisesti hyödyntämään oppimaansa mediataitoja erilaisiin tehtäviin, kuten tiedonhakuun ja sosiaalisiin tarpeisiin. Toiseksi pyritään myös siihen, että lapset osaavat käyttäytyä mediassa ja huomioida sekä oman että muiden hyvinvoinnin. (Stakes & Opetushallitus 2008, 11).

Päiväkodin arjessa mediakasvatus näkyy monin eri tavoin. Useimmissa päiväkodeissa on jo omat tablettitietokoneet käytössä, joilla kuvataan lapsen arkea. Lapset myös itse opetetaan käyttämään näitä digitaalisia laitteita esimerkiksi kuvaamalla toisia tai lisäämällä kuvia kansi-oihin. Digitaalisten laitteiden ja median lisäksi mediakasvatusta ovat esimerkiksi lukeminen ja pelaaminen. Lasten kanssa tutkitaan kirjoja ja nimetään asioita. Näitä menetelmiä pystytään hyödyntämään jo hyvin pienten lasten kanssa ja näin tuoda heillekin mediakasvatusta osaksi varhaiskasvatusta. (MLL 2017, 14.)

Käytännössä mediakasvatus tarkoittaa sitä, että lasten kanssa tutustutaan eri mediakasvatuksen välineisiin. Lisäksi näitä eri välineitä kokeillaan ja tutkitaan lasten mielenkiintojen mukaisesti vaikkapa erilaisten leikkien, käsitöiden tai draaman avulla. Mediailmioita ja niiden kautta tulleita lasten ajatuksia ja kysymyksiä esimerkiksi todenmukaisuudesta pohditaan yhdessä. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI.)

Todenmukaisuutta ja mediakriittisyyttä voidaan harjoittaa myös kuvanmuokkausohjelmilla, jossa kuvaa muokataan erilaiseksi esimerkiksi lisäämällä kuvaan ominaisuuksia. Tämän jälkeen lapsen kanssa voi yhdessä pohtia kuvan todenmukaisuutta ja sitä, että mediassa kaikki ei ole aina sitä miltä näyttää. (MLL 2017, 20.)

Mediakasvatuksessa kasvattajalla on merkitystä siinä, miten sitä toteutetaan. Nyt kun mediakasvatus on entisestään kasvussa, monella kasvattajalla ei välttämättä ole tietoa siitä, mitä sen kuuluisi sisältää tai mitä se edes on. Media muuttuu jatkuvasti, jolloin kasvattajallakin on velvollisuus pysyä muutoksissa mukana ja tukea lasten taitoja kohdata mediaympäristöä. Mediakasvatus tulisi sisällyttää jo varhaiskasvatuksen opintoihin, mutta jo työelämässä olevilla näin harvoin on ollut. Tämän vuoksi jokaisen kasvattajan tulisikin pohtia; millainen on oma suhteeni mediaan ja millainen mediakasvattaja olen. Yhdeksi mediakasvatuksen haasteeksi muodostuukin juuri kasvattajan rooli. Kasvattaja on aikuinen, joka pitää huolen lasten turvallisuudesta mediankäytöstä ja hänen tulisi säädellä sen käyttöä. Kuitenkaan hänen ei tule liikaa säädellä mediankäyttöä, sillä aikuisen tulisi myös toimia kannustimena ja tavoitella lasten mediataitojen kehitystä. Tähän kuuluu myös tärkeänä osana se, että lasta ei tule jättää yksin mediakokemuksensa, vaan kokemuksia ja ajatuksia on hyvä käydä yhdessä läpi. (Koivula 2017, 311-314.)

Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa mediakasvatuksen ottaminen huomioon on tärkeää. Toiminnassa tulee järjestää riittävästi aikaa vuorovaikutukselle, jossa puhutaan, jaetaan sekä kuunnellaan mediaa ja sen tuomia kokemuksia ja ajatuksia. Lasten tulee saada vapaasti ilmaista omat ajatuksensa mediasta tai sen tuomista tunteista. Tällainen vuorovaikutuksellinen ympäristö luo lapsille turvaa ja luottamusta sekä mahdollistaa turvallisen ympäristön mediakasvatukselle. Toiminnan suunnittelussa on hyvä jättää myös tilaa lasten konkreettisille mediataidoille kuten mediaesityksille. Nämä esitykset tuovat mediavälineistön taitoja, mutta myös esiintyminen auttaa luomaan itsevarmuutta, sekä myönteistä minäkuvaa. (Stakes & Opetushallitus 2008. 14).

Mediataitoja opetellaan vähitellen erilaisten toimintojen ohella. Siihen liittyy esimerkiksi erilaisten mediavälineistöjen hallitseminen ja niiden sisällön opetteleminen, kyvyt arvioida sekä tutkia mediaa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa osallistuminen ja toisten huomioon ottaminen. Mediakasvatuksessa tavoitellaan sitä, että median käyttö olisi tasapainoista, hallittua ja turvallista. Mediataidot voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen, jotka ovat: turvataidot,

tunnetaidot, sosiaaliset taidot sekä median vastaanottamisen, tuottamisen ja kommunikoinnin taidot. (Stakes & Opetushallitus 2008, 16-17.)

Varhaiskasvatuksessa yksi mediakasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista on opetella kriittistä medialukutaitoa. Tähän tavoitteeseen liittyy vahvasti lapsen turvataidot. Varhaiskasvatuksessa näitä taitoja voi harjoittaa esimerkiksi sillä, että lapsi ei käytä mediaa yksinään, aikuinen arvioi ja hyväksyy ennalta mitä mediassa voi tehdä, mediasta keskustelemalla sekä lasten ja aikuisten välisellä luottamussuhteella, jolloin lapsi voi kertoa kokemastaan hyvästä tai pelottavasti mediasisällöstä. Lisäksi turvataitoja tulee kehittää yhteisesti varhaiskasvatuksen ja kodin välillä, jolloin on hyvä puhua ääneen, kuinka media on esillä lapsen elämässä ja missä määrin. (Stakes & Opetushallitus 2008, 17.)

Tunnetaitoja harjoitellaan erilaisten mediaesitelmien ja vuorovaikutuksen avulla. Mediaesityksiä tarkastellaan ja pohditaan esimerkiksi sitä, mikä tunne esitelmässä oli, aiheuttiko joku asia pelkoa, iloa tai surua. Esitysten lisäksi voidaan tarkistella lasten omia kuvia tai Internetistä löytyviä kuvia, kuunnella erilaisia musiikkeja ja ääniä ja niiden pohjalta tarkastella tunnetiloja, joita ne herättävät. Tärkeintä olisi, että lapsi oppisi tunnistamaan median vaikutuksia omiin tunteisiinsa sekä tulemaan tietoiseksi siitä, millainen hänen oma mediasuhteensa on. (Stakes & Opetushallitus 2008, 18.)

Mediakasvatus kehittää myös lasten sosiaalisia taitoja, sillä usein mediankäyttö tapahtuu yhdessä muiden kanssa. Tällöin lapsella kehittyy ryhmässä toimiminen, toisten huomioon ottaminen sekä muiden ajatusten ja tunteiden kunnioittaminen. Yhdessä tekemällä lapsi oppii myös ilmaisemaan itseään ja omia ajatuksiaan. Tällöin myös kehittyvät lapsen vastaanottamisen ja tuottamisen taidot, jolloin lapsi harjoittelee omien valintojen tekemistä, saa oman äänensä kuuluviin sekä luo omanlaistansa mediakulttuuria. Kaikki nämä taidot kehittyvät hyvin suunnitellun toiminnan ohella, jossa kohdataan lapsi kokonaisvaltaisesti. (Stakes & Opetushallitus 2008, 18-19.)

7 Mediakasvatus valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa

Päiväkodin toimintaa ohjaa uusi varhaiskasvatussuunnitelma. Se on Opetushallituksen laatima valtakunnallinen määräys siitä, miten varhaiskasvatusta tulee toteuttaa päiväkodeissa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan myös varhaiskasvatustilain säätämiä tehtäviä ja yleisiä tavoitteita. Yhtenä osana on laaja-alainen osaaminen, joka muodostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta. Lapsi osaa toiminnoillaan käyttää omia tietoja ja taitojaan, joita taas ohjaa lapsen omat arvot ja asenteet. Varhaiskasvatus on paikka, missä luodaan lapsen laaja-alaisen oppimisen alusta, joka jatkuu myös varhaiskasvatuksen jälkeen perusopetuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa laaja-alaisen oppimisen alueiksi on määritetty; ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus 2018.) Opinnäytetyön aiheeseen liittyen rajamme aiheen moniluku ja tieto- ja viestintäteknologian osaamisen määrittelyyn.

Nyky maailmassa digitaaliset välineet ja media on enenevässä määrin kasvamassa jatkuvasti. Moniluku ja tieto- sekä viestintäteknologiaa tarvitaan arjessa melkein päivittäin. Tästä syystä myös lasten on hyvä oppia nämä taidot jo varhain ja sitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteetkin tukee. Monilukutaito on keskeisessä roolissa, kun tarkoituksena on ymmärtää erilaisia viestejä ja ylipäänsä ympäröivää maailmaa. Tämä tarkoittaa siis esimerkiksi erilaisten viestien tulkitsemista ja tuottamista. Monilukutaitoon kuuluu erilaiset tekstit esimerkiksi kirjoitetut, puhutut, audiovisuaaliset tai digitaaliset tekstit sekä erilaiset lukutaidot kuten kuvan-, numerinen-, media- ja peruslukutaidot. Näiden taitojen oppimista pyritään tukemaan varhaiskasvatuksessa esimerkiksi nimeämällä asioita, opettelemalla käsitteitä sekä innostamalla tutkimaan ja tuottamaan moninaisia viestejä erilaisissa muodoissa. Näiden lisäksi lasten kanssa tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin sekä peleihin ja niiden kautta pyritään tukea lapsen tieto- ja viestintäteknologian kehitystä. Mediakasvatukseen kuuluu myös vahvasti digitaalinen dokumentointi, jota pyritään hyödyntämään esimerkiksi työntekijöiden havainnoinnissa, mutta myös lapsille leikeissä, liikkumisessa sekä taiteellisessa tuottamisessa. Nämä taidot tukevat lapsen luovan ajattelun kehittämistä sekä lasten yhdessä toimien yhteistyötaitoja. Työntekijöiden vastuulle jää lasten tieto- ja viestintäteknologian monipuolinen, mutta turvallinen käyttö. (Opetushallitus 2018.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mediakasvatus on kirjattu ”Minä ja meidän yhteisömme”- otsikon alapuolelle. Siinä on määritelty mediakasvatuksen tehtävä, joka on luoda ja

tukea lasten aktiivista osallisuutta sekä heidän itsensä ilmaisua yhteisössä. Siellä tulee antaa lapsille aikaa tutustua erilaisiin medioihin turvallisesti ja sen lisäksi harjoitella lähde- ja mediakriittisyyttä. Myös median vastuullisuus ja toisten huomioiminen kuuluu vahvasti niin mediakasvatukseen kuin ylipäätään varhaiskasvatuksen toimintaan. (Opetushallitus 2018.)

8 Mediakasvatus Tuomarilan Helmessä

Yhteistyökumppanina toimivassa päiväkodissa mediakasvatus on melko uusi asia. Päiväkoti toteuttaa toimintaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteella, jolloin mediakasvatus on tullut suurempaan rooliin toiminnan toteuttamisessa. Päiväkoti haluaa kehittää mediapainotteisuutta tulevaisuudessa entistä enemmän, jonka vuoksi he haluavat opinnäytetyömme avulla tuoda mediakasvatuksen teorian tietoa myös käytäntöön.

Tuomarilan Helmi -päiväkodissa mediakasvatukseen on paneuduttu monin eri keinoin. Siellä käytetään perinteisiä menetelmiä kuten musiikkia, taidetta, kirjoja ja pelejä. Musiikin avulla harjoitetaan laulamista ja tutustutaan erilaisiin soittimiin. Kirjojen ja lehtien avulla haetaan tietoa ja niitä katsomalla voidaan esimerkiksi nimetä asioita. Kirjastoissa käydään retkillä ja siellä harjoitellaan kirjastokäyttäytymistä eli esimerkiksi sitä, miten kirjoja lainataan. Ilmaisuun ollaan keskitytty askartelun, muovailun, piirtämisen, värittämisen ja maalaamisen avulla. Näiden ohella opetellaan värejä ja muotoja, sekä annetaan lapselle mahdollisuus ilmaista itseään juuri niin kuin hän haluaa. (Tuomarilan Helmi 2018.)

Digitaalisista välineistä päiväkodista löytyy tablettitietokoneet, joilla otetaan kuvia päiväkodin toiminnasta ja retkistä. Kuvien avulla voidaan tutkia esimerkiksi vuodenaikoja ja luontoa. Yhdessä pohtimalla kuinka syksyllä otettu kuva eroaa talvella otettuun, lapset oppivat miten eri vuodenaikat eroavat toisistaan ja mitä se tarkoittaa. Päiväkoti käyttää myös erilaisia sovelluksia, kuten ekapeliä. Ekapelissä voi harjoitella tabletilla erilaisia taitoja kuten aakkosia ja numeroita. Tämän lisäksi päiväkodilla on oma Facebook-sivunsa, jonne he lisäävät kuvia päiväkodin arjesta myös vanhempien nähtäville. Kuvissa on huomioitu yksityisyys ja turvallisuus, eli ne on kuvattu niin, että lapsia ei pysty kuvista tunnistamaan. Turvallisuuden vuoksi vanhemmilta on myös kysytty päivähoidon alussa lupa siitä, saako lapsi näkyä kuvassa edes takapäin. (Tuomarilan Helmi 2018.)

9 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyö on toiminnallinen eli siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja kirjallinen raportointi valitusta aiheesta. Toiminnallisena osuutena voi toimia esimerkiksi opas, kansio tai näyttely ja se voi liittyä messuihin tai muihin järjestettäviin tapahtumiin. Tärkeää on rajata kohderyhmä ja aihe niin, että se on selkeä ja toteutettavissa. Opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen ja käytännönläheinen, mutta samalla ajantasainen tietojen ja tutkimusten osalta. (Vilka & Airaksinen 2003, 9-11, 40-42.)

Toiminnallinen osuutemme opinnäytetyössä oli mediakasvatuksen opas varhaiskasvatukseen. Oppaassa käydään läpi mitä mediakasvatus on ja kuinka se ilmenee varhaiskasvatuksessa. Oppaan tarkoituksena on selventää mediakasvatuksen käsitettä ja sen tarkoitusta varhaiskasvatuksessa. Opas tarjoaa tietoa, tukea sekä ideoita mediakasvatuksen toteuttamiseen. Opas tehtiin ensisijaisesti varhaiskasvatuksen työntekijöille sekä lasten vanhemmille, mutta oppaasta hyötyvät varmasti kaikki aiheesta kiinnostuneet.

9.1 Hyvän oppaan määritelmä

Opinnäytetyömme liitteenä teemme siis oppaan mediakasvatuksesta. Otimme selvää siitä, millainen olisi hyvä opas ja mitä sen tulisi sisältää. Teoriatiedon sovelsimme Potilasohjeet ymmärrettäväksi (2002) -kirjasta, joka on tarkoitettu terveydenhuoltoon.

Oppaassa on hyvä käyttää kuvia, sillä ne herättävät mielenkiintoa ja tukevat kirjoitettua tekstiä. Parhaimmillaan ne täydentävät ja lisäävät oppaan luettavuutta ja sitä voidaan ymmärtää paremmin. Kuitenkin kuvissa on hyvä huomioida niiden symboliikka ja merkitys, tietyt kuvat voivat tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Tästä syystä tulee miettiä, käyttääkö oppaassa kuvia esimerkiksi tyhjän tilan täyttäjänä vai olisiko hyvä jättää tila tyhjäksi ja näin rauhoittaa oppaan yleisilmettä. (Torkkola, Heikkinen & Tiainen 2002. 36-55.)

Myös tekstissä tulee huomioida sen selkeys. Sen tulee olla hyvää ja selkeää suomen kieltä, ilman vaikeata ammattisanastoa, jotta jokainen lukija ymmärtää heti mistä puhutaan. Kappalet ja otsikot tulee myös olla selkeästi aseteltu, jotta tekstiä on helppo lukea. (Torkkola ym. 2002, 36-55.)

9.2 Oppaan suunnittelu

Idea mediakasvatuksen oppaaseen lähti Tuomarilan Helmi-päiväkodin johtajalta. Heille uusi varhaiskasvatussuunnitelman toteuttaminen oli vielä suunnitteilla ja mediakasvatus aiheena suhteellisen uusi, vaikka mediapainotteinen päiväkotikin. Mediakasvatus on kuitenkin sellainen aihe, jota päiväkotikin haluaa tavoitteellisesti kasvattaa ja lisätä päiväkodin lasten arkeen. Johtajalla oli valmiina meille idea siitä, että oppaassa mediakasvatuksen käsitettä voisi selventää niin työntekijöille kuin vanhemmillekin. Kävimme johtajan kanssa hieman läpi, miten heillä jo mediakasvatus toteutuu ja mitä hän haluaisi, että oppaassa tulisi ilmi. Saimme melko vapaat kädet siitä, mitä haluamme mediakasvatuksesta tuoda esille. Lisäksi päiväkodilla oli juuri suunnittelupäivä, josta saimme enemmän tietoa siitä, mitä päiväkodissa tehdään.

Ensin teimme laajan tiedonhaun mediakasvatuksesta, sillä emme itsekään täysin olleet ymmärtäneet mitä kaikkea se on. Etsimme tietoa esimerkiksi siitä, mitä kaikkea mediakasvatukseen kuuluu, kuinka se näkyy varhaiskasvatuksessa ja mitä siitä olisi ylipäänsä hyvä tietää. Lisäksi etsimme erilaisia oppaita malliksemme. Tietoa löytyi paljon ja haasteeksi nousikin sen laajuus. Mediakasvatus on käsitteenä hyvinkin laaja sekä hieman vaikea selittää ja ymmärtää ennen kuin siihen kunnolla paneutuu.

9.3 Oppaan toteutus

Lähdimme toteuttamaan opasta ensin siitä, mitä haluamme siinä tuoda esille. Rajasimme aiheita niihin, mitkä totesimme olevan selkeitä ja tärkeitä mediakasvatus-käsitteen ymmärtämiseen. Kysyimme myös päiväkodilta mielipiteitä niistä, mitä olimme pohtineet tuovamme esiin oppaassa ja kuulimme palautetta, mitä he halusivat muuttaa tai lisätä. Halusimme suunnitella oppaan niin, että se on tiivis, mutta selkeästi luettava. Kokeilimme erilaisia malleja siitä, miten opas olisi hyvä toteuttaa. Alusta alkaen tarkoituksenamme oli tehdä oppaasta sähköinen versio eli pdf-muodossa, jolloin se on helposti jaettava sekä aina saatavilla. Lisäksi sähköinen versio on myös edullisempi ja ei kustantanut meille mitään.

Kuva 1 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -opas

Halusimme luoda oppaasta sekä selkeän että visuaalisesti miellyttävän lukijan silmälle. Selkeyttä oppaassa toteutimme muun muassa siten, että emme käyttäneet sen sisällössä ammattisanastoa, vaan helppolukuista suomen kieltä. Jos ammattisanastoa tuli kuitenkin käytettyä, tuli vaikeimmatkin käsitteet määriteltäviä, jotta lukija ymmärtää mistä on kyse. Mietimme myös tarkkaan otsikointien ja kappalejaon asettelua, jotta oppaan ilme, sisältö sekä sen helppolukisuus toteutuisi.

Oppaan visuaalista puolta toteutimme muun muassa erilaisilla kuvilla. Kuvat ilmentävät sanaa sekä sisältöä ja tukee oppaan tarkoitusta pysyvä helppolukuisena sekä selkeänä. Kuvia oppaaseen otimme Pexels-nimiseltä Internet-sivustolta, jotka tarjoavat ilmaiseksi erilaisia animaatio- ja todellisesta elämästä otettuja kuvia. Tällaisten Internet-sivustojen olemassa olo helpotti paljon työtämme siinä mielessä, ettemme joutuneet itse alkaa kuvia piirtämään ja luomaan. Kuvien lisäksi kiinnitimme visuaalisissa asioissa huomioita väreihin. Halusimme luoda niin pirteän kuin harmonisen tunnelman oppaan ilmeeksi. Tästä syystä valitsimme oppaan niin sanotuiksi pääväreiksi vaaleansinisen, harmaan ja valkoisen. Kuvat sekä oikeanlaiset värit herättävät lukijan mielenkiinnon sekä tukee kirjoitettua tekstiä.

Kuva 2 Keskustelu

Oppaan todellinen sisältö sekä sen asiapohja rakennettiin opinnäytetyömme teoriaosuuden pohjalta. Aloitimme siitä, että määrittelimme käsitteet 'media' ja 'kasvatus' ja tämän jälkeen vasta aloimme puhua käsitteestä 'mediakasvatus'. Avasimme lukijalle myös muita mediakasvatukseen liittyviä käsitteitä kuten muun muassa: diginatiivi, monilukutaito, medialukutaito, mediakriittisyys ja mediakulttuuri. Kerroimme oppaassa myös mitkä kaikki asiat toimivat mediakasvatuksen välineinä niin varhaiskasvatuksessa kuin perheen arjessakin. Näitä välineitä ovat: kirjat ja lehdet, pelit ja leikit, Internet, älylaitteet ja sosiaalinen media, mediailmiot ja medialeikit, käsityö, musiikki, mediailmiot ja medialeikit sekä keskustelut.

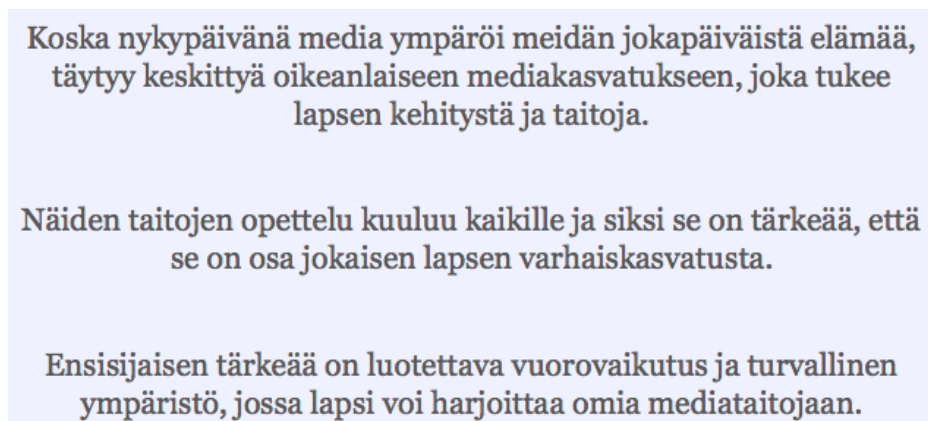
Kuva 3 Käsityöt

Oppaan lopussa halusimme myös sivuuttaa aiheita, jotka koimme olevan tärkeitä median ja mediakasvatuksen osalta. Näitä olivat muun muassa ruutuaika, laitteet, pelit,

nettikiusaaminen ja vaaranpaikat netissä. Näistä loimme viimeisille sivuille pienet vinkit ja muistiot, mitä niissä on hyvä ottaa huomioon.

Kuva 4 Vinkkejä

Kuva 5 Mediakasvatusopas

9.4 Oppaan testaus

Lähetimme valmiin mediakasvatuksen oppaan Tuomarilan Helmi-päiväkotiin sähköisenä versiona. Päiväkodin johtaja jakoi oppaan materiaalin sekä päiväkodin henkilökunnalle, että päiväkodin lasten vanhemmille. Aikaa palautteen antamiseen oli yksi kuukausi. Kuukauden jälkeen kokosimme saamamme palautteet. Oppaasta saadusta palautteesta sekä arvioista voi lukea enemmän kohdasta: 12 arviointi.

10 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön eettisyyttä sekä luotettavuutta voidaan mitata ja tarkastella monin eri tavoin. Pyrimme koko opinnäytetyöprosessin aikana jatkuvasti huomioimaan opinnäytetyön asiakaslähtöisyyttä. Koska opinnäytetyön asiakkaina toimivat sekä päiväkodin lasten vanhemmat että päiväkodin henkilökunta, pyrimme pitämään sekä opinnäytetyömme että sen toiminnallisen tuotoksen, eli oppaan selkeänä ja helppolukuisena.

Teoriapohjaa laatiessamme tavoittelimme sitä, että otimme huomioon lähteiden luotettavuuden sekä ajankohtaisuuden. Teorian luotettavuuteen ja ajankohtaisuuteen vaikutti se, että pyrimme valitsemaan mahdollisimman uusia, mutta myös luotettavia lähteitä. Useimmat käyttämistämme lähteistä olivat maksimissaan kuusi vuotta vanhoja. Mediakasvatuksesta löysimme helposti sekä painettuja että sähköisiä lähteitä. Teoriaa siitä millainen on hyvä opas ja mitä meidän tulisi ottaa huomioon opasta laatiessamme, olikin hieman vaikeuksia löytää lähdeä, saati sitten luotettavaa lähdeä. Onneksemme löysimme kuitenkin Potilasohjeet ymmärrettäväksi (2002) -kirjan, joka on terveydenhuollolle tarkoitettu, mutta sovellettavissa myös muiden aiheiden oppaisiin.

Käytimme runsaasti erilaisia lähteitä edelliseltä kolmelta vuodelta. Lähteet olivat meille arvokkaita, jotta itse ymmärsimme mitä mediakasvatus todellisuudessa todella on ja mitä se sisältää, ja jotta pystyimme hyödyntämään kaikkea tätä uutta opittua ja luettua teoriaa sekä kirjoittamaan sitä myös opinnäytetyöhömmme.

Kyselytutkimuksen luotettavuuden arviointi oli hieman vaikeampaa. Kysely oli avoin ja vastaajat anonyymejä, joten emme voi olla varmoja siitä, ketkä siihen vastaavat. Olettamuksena pidämme kuitenkin sitä, että kyselyyn pääsevä linkki on ollut vain päiväkodin ja meidän toiminnassa, jolloin ulkopuolisia ei ole kyselyyn vastannut. Kysely toteutui kuitenkin niin, että siihen pystyi vain kerran vastaamaan, joten ainakaan sama henkilö ei ole voinut vastata useampaan kertaan.

11 Arviointi

Arvioinnin suhteen päädyimme laatimaan sähköisen palautekyselyn. Koimme, että sähköisellä kyselyllä saisimme arvioinnin hoidettua kaikkein vaivattomimmin kaikkien osapuolten kannalta. Valitsimme tehdä sähköisen palautekyselyn SurveyMonkey Internet-sivustolle. SurveyMonkey -sivustolle oli helppo luoda kysely, joka sisälsi sekä monivalintakysymyksiä että kysymyksiä, joihin sai omin sanoin vapaasti vastata. Laadimme kysymyksiä sen mukaan, että ne olisi mahdollisimman helppoja ymmärtää niin, että mahdollisilta väärinkäsityksiltä vältyttäisiin. Teimme myös kyselystä tarpeeksi tiiviin, jotta kynnyks vastamiseen olisi mahdollisimman pieni ja saisimme sen vuoksi mahdollisesti enemmän vastauksia.

Kyselyn laadittua, saimme sivustolta Internet-linkin, jonka jaoimme päiväkodin johtajan kautta eteenpäin päiväkodin henkilökunnalle sekä päiväkodin lasten vanhemmille. Palautekyselyssämme kysyimme seuraavat kysymykset:

1. Oliko mediakasvatus -käsite sinulle aiemmin tuttu?

- Kyllä oli
- Hieman
- Ei ollut

2. Saitko oppaasta selkeyttä siihen, mitä mediakasvatus on varhaiskasvatuksessa?

- Kyllä sain
- Sain hieman
- En saanut

3. Oliko opas mielestäsi tarpeeksi selkeä?

- Kyllä oli
- Ei ollut

4. Miten opas oli mielestäsi selkeä/epäselvä?

5. Onko opas tuonut uusia näkökulmia kodin/päiväkodin toimintaan?

- On tuonut
- Ei ole tuonut

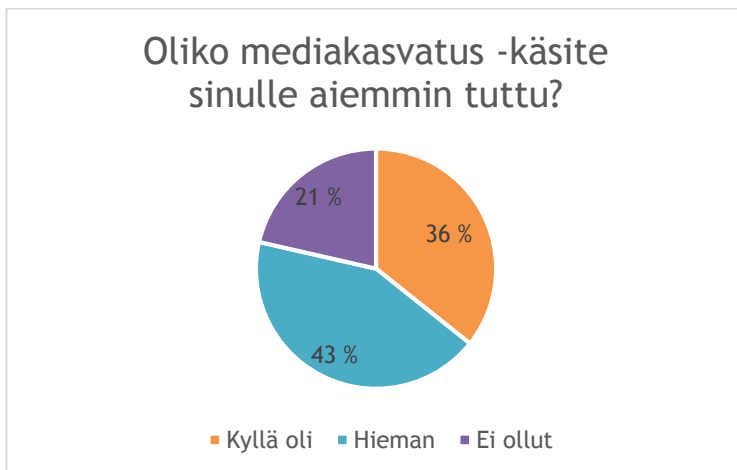
6. Jos on, niin millaisia?

VALMISI

Kuva 6 Kysymykset

11.1 Yhteistyökumppaneiden arvioinnit

Saimme sähköisen kyselymme 14 vastausta, joiden perusteella arvioimme opastamme. Vastaaajiin voi kuulua päiväkodin työntekijöitä tai lasten vanhempia. Koska kysely toteutettiin anonyymisti, emme voi tietää ketkä kyselymme lopulta vastasivat. Kaiken kaikkiaan opas sai paljon positiivista palautetta. Monelle vastaajalle mediakasvatus-käsite oli entuudestaan jo ainakin hieman tuttu. Vastaajista 11 eli noin 79% vastasi kysymykseen: ”Oliko mediakasvatus -käsite sinulle aiemmin tuttu?”, että kyllä oli tai oli hieman. Vain kolmelle vastaajalle käsite oli tuntematon.

Taulukko 1 Mediakasvatuksen käsite

Seuraavaksi kysyimme, oliko oppaasta saatu selkeyttä siihen, mitä mediakasvatus varhaiskasvatuksessa on. Suurin osa 79% vastaajista oli sitä mieltä, että opas antoi selkeyttä mediakasvatuksesta. Loput 21% olivat sitä mieltä, että opas selkeytti hieman. Eli jokainen vastaaja sai ainakin vähän selkeyttä mediakasvatukseen, vaikka se ei tuttua olisikaan ollut.

Taulukko 2 Kyselyn tulos

Halusimme myös tietää, oliko oppaamme tarpeeksi selkeä. Tähän saimme yksimielisen vastauksen, sillä jokaisen vastaajan mielestä olimme onnistuneet pitämään oppaan selkeänä ja helppolukuisena. Saimme kysymykseen seuraavan laisia palautteita:

”Selkeästi ja ymmärrettävästi kirjoitettu. Konkreettisia esimerkkejä voisi olla lisää, esim. siitä millaisia tehtäviä lasten kanssa tehdään.”

”Hyvin jaoteltu osa-alueisiin. Hyvä vinkki-osio.”

”Erittäin hyvä ja selkeä. Ytimekäs, selkeä, ymmärrettävä. Kivat kuvat.”

”Opas oli selkeä ja tyylikäs. Toistoa oli jonkin verran, sama asia selitetty useammassa paikassa.”

”Miellyttävä lukea, ei ollut liian pitkä, sisältö pidetty yksinkertaisena.”

Taulukko 3 Kyselyn tulos 2

Viimeisenä kysymyksenä kysyimme: ”Onko opas tuonut uusia näkökulmia kodin/päiväkodin toimintaan?”. Vastaajista 13 vastasi, että on saanut eli vain yksi ei ollut saanut. Halusimme myös kysyä hieman tarkemmin, millaisia näkökulmia opas oli tuonut vastaajille. Tähän saimme vastaukseksi:

”Mieleen jäi ainakin se, ettei pelkästään ns. ruutu-aika ole olennaista, vaan myös sisältö ja aikuisen läsnäolo.”

”Se oli hyvä, että on mainittu ruutuajan mittaamisen turhuus ja kehoitettu kokeilemaan laaja-alaisesti mediaa. Ja myös positii- vista on se, ettei saa ”pakottaa” ketään, vaan lasta ja hänen ha- luja on kuunneltava.”

”Avartanut tietoa mitä kaikkea mediakasvatus pitää sisällään.”

”Laajensi kuvaa perinteisestä päiväkodista.”

”Avasi sitä, miten mediakasvatus on osa päiväkodin arkea ja sitä, miten monipuolisesti mediakasvatusta tapahtuu niin päiväkodissa kuin kotonakin.”

Taulukko 4 Kyselyn tulos 3

11.2 Oma arviointi

Olemme tyytyväisiä opinnäytetyöhömmä sekä sen toiminnalliseen osuuteen, eli oppaaseen. Onnistuimme mielestämme hyvin rajaamaan aiheemme, jotta opinnäytetyön asiapaketti pysyi kasassa. Aihe oli mielestämme mielenkiintoinen ja sellainen, jota voimme innolla hyödyntää tulevaisuudessakin. Teoriaa ja lähteitä löysimme helposti ja paljon. Siitä syystä olemmekin tyytyväisiä lähteiden määrään sekä teoriapohjaamme.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selkeyttää mediakasvatuksen käsitettä sekä tuoda enemmän tietoa ja näkyvyyttä mediakasvatuksesta yhteistyökumppanimme päiväkotiin. Koemme, että tavoitteet ovat saavutettu, sillä oppaamme jaettiin jokaiselle vanhemmalle sekä työntekijälle, jolloin mahdollisimman monella päiväkodissa on siihen mahdollisuus tutustua. Tämän lisäksi päiväkoti tulosti oppaan itselleen paperisena versiona, joka on luettavissa varhaiskasvatussuunnitelman vieressä. Päiväkoti jakoi myös oppaamme heidän omille internet-sivuilleen. Mediakasvatuksen käsite on siis ainakin saanut enemmän näkyvyyttä yhteistyökumppanimme päiväkodissa.

12 Pohdinta

Aloitimme syyskuussa 2018 opinnäytetyömme kirjoittamisen. Emme kumpikaan olleet aikaisemmin tutustuneet mediakasvatukseen ja siihen mitä se käytännössä päiväkotiarjessa on. Tästä syystä olemme olleet erittäin tyytyväisiä, että valitsimme juuri mediakasvatuksen aiheeksemme. Opimme opinnäytetyömme edetessä jatkuvasti uutta ja aiomme varmasti tulevaisuuden varhaiskasvatuksenopettajina hyödyntää tätä uutta opittua tietoa meidän tulevissa työpaikoissa.

Olimme molemmat alusta asti samaa mieltä siitä, että haluamme tehdä toiminallisen opinnäytetyön. Tästä syystä olimmekin innoissaan kuullessamme Tuomarilan Helmi päiväkodin tarpeesta mediakasvatuksen oppaaseen. Päiväkoti antoi meille täysin vapaat kädet opinnäytetyön suunnittelun sekä sisällön suhteen. Heillä ei ollut mitään erityisiä toiveita oppaan osalta, joten saimme käyttää meidän omaa luovuuttamme sen toteuttamiseksi.

Löysimme helposti teoriaa mediakasvatukseen liittyen. Välillä koimmekin ongelmaksemme tai haasteeksemme sen, kuinka rajaamme aiheemme, jotta opinnäytetyömme sekä mediakasvatuksen opas pysyy maltillisen mittaisina. Uudessa valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) on mainittu mediakasvatus tai sen sivuavia aiheita parissakin eri osiossa. Mediakasvatus on siis mielestämme otettu hyvin huomioon uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Opasta tehdessämme aloimme miettiä, että olisi ollut hyvä ottaa Tuomarilan mediapäiväkodista lasten ideoita mukaan oppaaseen. Tällä tavalla olisimme saaneet lapset osallistettua oppaan tekoon ja samalla saaneet heidän äänensä kuuluviin. Opas oli kuitenkin siinä vaiheessa jo lähes tulkoon valmis, joten päädyimme ratkaisuun, jossa lapsia ei tällä kertaan osallistettu oppaan tekovaiheisiin.

Opimme kuinka laaja käsite ja asia koko mediakasvatus todellisuudessa on. Mediakasvatus meidän mielestämme ei lainkaan ole yksinkertainen tai helposti selitettävä asia. Jotta mediakasvatusta ja sen laaja-alaisuutta ymmärtää, tulee asiasta myös tietää jonkin verran. Ymmärsimme sen, että moni asia, jotka ovat osa mediakasvatusta, toteutuvat helposti päiväkodissa

tai perheen arjessa, jo aikuisten tiedostamatta tai ymmärtämättä sen olevan mediakasvatusta. Eli mediakasvatusta tapahtuu jatkuvasti arkitilanteissa, vaikka sen tietoista opetusta ei tapahtuisikaan.

Se miten mediakasvatusta ja sen tietoa voisi lisätä päiväkodissa, niin henkilökunnalle kuin lasten vanhemmillekin, olisi esimerkiksi mediakasvatuksesta puhuminen päiväkodin järjestämissä vanhempainilloissa. Vanhempainilloissa sekä henkilökunta että vanhemmat pääsisivät keskustelemaan aiheesta ja tarvittaessa kysymään asioista, jos jotain kysyttävää ilmenisi esimerkiksi vanhempien osalta. Myös päiväkodin henkilökunnan lisäkouluttaminen aiheesta lisäisi päiväkotiin tietotaitoa mediakasvatuksesta.

Opinnäytetyön tekeminen oli antoisaa sekä erittäin opettavaista. Työtä oli kerrakseen, mutta tiedon karttuessa sekä hyvä suunnittelu- että pohjustustyö auttoivat etenemään opinnäytetyössämme tasaisesti. Opinnäytetyön aiheen vuoksi olemme ottaneet mediakasvatuksen teoriatiedon osaksi tietotaitojamme, jota odotamme innolla pääsevämme käytännössä harjoittamaan.

Lähteet

Painetut

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Tallinna: Vastapaino

Torkkola S., Heikkinen, H. & Tiainen, S. 2002. Potilasohjeet ymmärrettäväksi: opas potilasohjeiden tekijöille. Tampere: Tammerpaino

Irisvik, S. & Utriainen, J. 2017. Kuinka kasvattaa diginatiivi. Latvia: Dardezde holografija.

Merilampi, R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Vantaa: Hansaprint.

Stakes & Opetusministeriö. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Mediamuffinssi-hanke. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Sähköiset

Eperusteet. 2016. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Viitattu 10.10.2018 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/2013042>

Iin kunta. 2016. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Viitattu 12.10.2018 <https://peda.net/iin-kunta/ops-2016/ikvo/vo/mv>

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Mediakasvatus kuuluu kuvaan varhaiskasvatuksessa. Viitattu 20.10.2018. <https://www.mediataitokoulu.fi/kuuluukuvaan.pdf>

Mediataitokoulu. 2015. Medialukutaito. Viitattu 14.10.2018 https://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=324&Itemid=415&lang=fi

MLL. 2017. Media varhaiskasvatuksessa. Viitattu 3.10.2018. https://dzmdrer-wnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/06/28154551/media_varhaiskasvatuksessa_nettiin.pdf

Pekkala, L., Salomaa, S. & Spisak, S. 2016. Monimuotoinen mediakasvatus. Viitattu 24.10.2018. https://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf

Pexels. Free Stock Photos. Kuvat otettu 16.01.2019. <https://www.pexels.com/>

Pikkarainen, E. 2010. Mitä on kasvatus - pedagoginen toiminta? University of Oulu. Viitattu 10.10.2018 <https://wiki.oulu.fi/pages/viewpage.action?pageId=20692628>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 01.03.2019. https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Viitattu 8.10.2018. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>

Sosiaalinen media opetuksessa 2017. Sosiaalisen median trendit 2017. Viitattu 10.10.2018 <http://www.sosiaalinenmediaopetuksessa.com/>

Stakes ja Opetusministeriö. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Mediamuffinssi-hanke. Viitattu ? https://www.opinkirjo.fi/easydata/customers/opinkirjo/files/materiaalit/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa_verkkoversio.pdf

THL. 2014. Sadutus. Viitattu 12.10.2018 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/sadutus>

Yle. 2011. Lue lapselle. Viitattu 3.10.2018 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/12/09/lue-lapselle>

Yle. Media. Mediakompassi. Viitattu 3.10.2018. http://vintti.yle.fi/yle.fi/mediakompassi/mediakompassi/7-luokkalaiset/mediataju/median_viestiopas/media.htm

Julkaisemattomat

Tuomarilan Helmi. 2018. Suunnittelupäivä 8.10.2018. Tuomarila, Espoo.

Kurkinen, L. & Suutarinen, P. 2019. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -opas.

<https://www.paivakotihelmi.fi/userData/39345/media/Mediakasvatus-varhaiskasvatuksessa-opas.pdf>

Kuvat

Kuva 1 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -opas.....	24
Kuva 2 Keskustelu.....	25
Kuva 3 Käsitteet.....	25
Kuva 4 Vinkkejä.....	26
Kuva 5 Mediakasvatusopas.....	26
Kuva 6 Kysymykset.....	29

Taulukot

Taulukko 1 Mediakasvatuksen käsite	30
Taulukko 2 Kyselyn tulos	30
Taulukko 3 Kyselyn tulos 2	31
Taulukko 4 Kyselyn tulos 3	32

Liitteet

Liite 1: Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -opas	40
Liite 2: Palautekysely	51

Liite 1: Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -opas

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa opas

Laura Kurkinen & Peppina Suutarinen

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -opas on tehty opinnäytetyön toiminnallisena tuotoksena keväällä 2019.

Opas on tarkoitettu selventämään mediakasvatuksen käsitettä ja sen tarkoitusta varhaiskasvatuksessa. Se tarjoaa tietoa, tukea sekä ideoita sen toteuttamiseen.

Nykyään media on osa jokaisen lapsen arkea. Tämän vuoksi on tärkeää kasvattaa lapsi turvalliseen mediankäyttöön jo varhaiskasvatuksessa.

Opas on ensisijaisesti tarkoitettu varhaiskasvatuksen työntekijöille sekä lasten vanhemmille, mutta oppaasta hyötyy varmasti jokainen aiheesta kiinnostunut.

Käsitteistö

Mediakasvatus: Opetetaan yksilön median käyttöä ja harjoitellaan erilaisia mediataitoja.

Monilukutaito: Erilaiset lukutaidot kuten perus-, numeerinen-, kuva- ja medialukutaidot.

Medialukutaito: Kyky tulkita, ilmaista, analysoida, kyseenalaistaa, luoda sekä käyttää mediaa.

3

Mediakriittisyys: Tarkoittaa median lukemista kriittisellä silmällä, ettei kaikkea lukemaa oteta automaattisesti todesta.

Mediataidot: Taito hankkia tietoa medially ja mediasta kuten tulkita erilaisia mediasisältöjä, käyttää mediavälineistöä, olla yhteyksissä median välityksellä ja ilmaista itseään niiden avulla.

Mediakulttuuri: Kulttuuri, jossa erilaiset mediat, mediaesitykset ja mediassa tapahtuva kommunikointi ovat keskiössä.

Diginatiivi: Henkilö, joka on syntynyt digitaalisten sekä älylaitteiden aikakautena, kutsutaan diginatiiviksi. Internet on ollut tämän henkilön syntymästä asti olemassa ja ihmisten jatkuvassa arkipäiväisessä käytössä.

4

Mediakasvatus -sana syntyy kahdesta sanasta: media ja kasvatus.

Kun lähdetään miettimään mitä mediakasvatus sanana tarkoittaa ja pitää sisällään, tulee miettiä mitä sanat media ja kasvatus tarkoittavat erikseen.

Asia ei siis ole niin yksiselitteinen, kuin mitä sen ehkä ajatellaan olevan.

Media

Media on tietoa, jota välitetään ihmisille erilaisten tiedonvälityslaitteiden kautta.

Media on myös erilaisia laitteita, viestintäkanavia sekä sisältöjä.

Media on vaikutusvaltainen ympäristö, joka vaikuttaa vahvasti kulttuuriimme sekä siihen, miten toimimme eri tilanteissa.

Kasvatus

Kasvatus on käytännöllistä toimintaa, jossa kasvattaja pyrkii omalla toiminnallaan, esimerkeillä, sanoilla ja teoilla vaikuttamaan kasvatettavan kehitykseen sekä toimintaan.

Kasvatusta tapahtuu, kun kasvattaja sekä kasvatettava ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

5

Mediakasvatus

- Mediakasvatus on kasvatusta, jossa otetaan huomioon median merkitys ja laajuus sekä yhteiskunnassa että perheiden arjessa. Eli nykypäivänä kasvatusta ei voi tapahtua ilman, että kasvatus olisi mediakasvatusta.
- Mediakasvatuksen tarkoituksena on kehittää lapselle opastavia sekä suvaitsevia työkaluja, joiden avulla voidaan rakentaa terve maailman- sekä ihmiskuva.
- Mediakasvatus ei ole tekniikkakeskeistä tai välinepainotteista. Vaikka median välitykseen ja lukemiseen usein käytetään tekniikkaa ja välineitä, ei mediakasvatuksessa niitä välttämättä tarvita. Tästä syystä siihen voi liittyä laulamista, erilaisia leikkejä sekä keskusteluja.

6

- Mediakasvatuksessa kehitetään lapsen omia mediataitoja sekä harjoitellaan kriittistä medialukutaitoa.
- Mediakasvatus on omia ajatuksia aktivoivaa, keskustelevaa sekä kommunikatiivista. Mediakasvatukseen liittyy myös analysointi, kriittisyys sekä valikoiva median käyttäminen.
- Mediakasvatuksessa tärkeää on järjestää riittävästi aikaa vuorovaikutukselle, jossa puhutaan, jaetaan sekä kuunnellaan mediaa ja sen tuomia kokemuksia ja ajatuksia. Lasten tulee saada vapaasti ilmaista omat ajatuksensa mediasta tai sen tuomista tunteista.

7

Mediakasvatus valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

- Moniluku ja tieto- sekä viestintäteknologian osaaminen kuuluu varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa laaja-alaiseen oppimiseen. Sitä tarvitaan arjessa melkein päivittäin, jonka vuoksi lasten on hyvä oppia nämä taidot jo varhain.
- Monilukutaitoon kuuluu erilaiset tekstit esimerkiksi kirjoitetut, puhutut, audiovisuaaliset tai digitaaliset tekstit sekä erilaiset lukutaidot kuten kuvan-, numeerinen-, media- ja peruslukutaidot.

8

- Mediakasvatus on kirjattu “Minä ja meidän yhteisömme”-otsikon alapuolelle. Siinä on määritelty mediakasvatuksen tehtävä, joka on luoda ja tukea lasten aktiivista osallisuutta sekä heidän itsensä ilmaisua yhteisössä. Siellä tulee antaa lapsille aikaa tutustua erilaisiin medioihin turvallisesti ja sen lisäksi harjoitella lähde- ja mediakriittisyyttä.
- Myös median vastuullisuus ja toisten huomioiminen kuuluu vahvasti niin mediakasvatukseen kuin ylipäänsä varhaiskasvatuksen toimintaan.
- Mediakasvatukseen kuuluu myös vahvasti työntekijöiden tekemä digitaalinen dokumentointi, jota hyödynnetään muun muassa lasten havainnoinnissa.

9

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

- Mediakasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Sen tärkeyden määrittää se, miten lapsi saadaan osalliseksi ja lasta pystytään osallistamaan osaksi erilaisia medioita.
- Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksella pyritään antamaan lapsille ikä- ja kehitystasoonsa mukautuvaa mediakasvatusta. Heillä on oikeus tutustua median eri muotoihin turvallisessa ympäristössä turvallisten ihmisten kanssa.
- Lisäksi varhaiskasvatuksessa pyritään antamaan tukea itseilmaisuuksiin median avulla, sekä autetaan uusien ja ajanmukaisten mediavälineistön käytössä.

10

- Varhaiskasvatuksessa huomioidaan myös se, että lapset ymmärtävät mediakulttuuria sekä heidän omia mediataitojaan.
- Tavoitteena on se, että lapsi pystyy tulevaisuudessa itsenäisesti hyödyntämään oppimaansa mediataitoja erilaisiin tehtäviin, kuten tiedonhakuun ja sosiaalisiin tarpeisiin.
- Toiseksi pyritään myös siihen, että lapset osaavat käyttäytyä mediassa ja huomioida sekä oman että muiden hyvinvoinnin.

11

Mediakasvatus käytännössä

Käytännössä mediakasvatus tarkoittaa sitä, että lasten kanssa tutustutaan median eri muotoihin.

Näitä eri muotoja kokeillaan ja tutkitaan lasten mielenkiintojen mukaisesti vaikkapa erilaisten leikkien, askartelujen sekä draaman avulla. Mediailmiöitä ja niiden kautta tulleita lasten ajatuksia ja kysymyksiä esimerkiksi todenmukaisuudesta, pohditaan yhdessä.

Todenmukaisuutta ja mediakriittisyyttä voidaan harjoittaa myös kuvanmuokkausohjelmilla, jossa kuvaa muokataan erilaiseksi esimerkiksi lisäämällä kuvaan ominaisuuksia.

Arjessa mediakasvatusta voidaan toteuttaa esimerkiksi lasten omilla mediaesityksillä teknologisten ja erilaisten välineiden hyödyntämisenä.

12

Mediakasvatuksen välineitä

Mediakasvatusta voidaan toteuttaa näillä seuraavilla mediakasvatuksen välineillä →

Kirjat ja lehdet

Kirjojen kautta lapsi pystyy käsittelemään omia tunteitaan, oppia empatiaa sekä kartuttamaan mielikuvitusta.

Kirjoilla voidaan esimerkiksi tukea lapsen matemaattisen ajatuksen kehittämistä, kuten kuvien avulla laskemalla.

Lisäksi kirjoissa käsitellään mediaa ja sen merkitystä ihmisten elämässä.

13

Pelit ja leikit

Näiden avulla opitaan sosiaalisia normeja, kunnioitusta muita ihmisiä kohtaan, jakamaan ja niidenkin avulla lapsi pääsee käsittelemään omia tunteita sekä vaikeita asioita, kuten esimerkiksi kuolemaa.

Internet, älylaitteet ja sosiaalinen media

Älylaitteilla pääsee surffailemaan internetissä sekä käyttämään erilaisia sovelluksia, jotka kehittävät lapsen mediataitoja. Sosiaalisen median käyttö harjaannuttaa sekä media- että sosiaalisia taitoja.

14

Musiikki

Musiikki ilmenee varhaiskasvatuksessa laulujen, laululeikkien sekä kuuntelun muodoissa. Sen tavoitteena on lapsen mielenkiinnon herättäminen, musiikin rytmin ja voimakkuuden havainnoiminen sekä soittimiin tutustuminen.

Draamakasvatus

Tähän kuuluu esim. erilaiset teatteri- ja mediaesitykset sekä roolileikit. Sen avulla kehitetään monia eri taitoja kuten yhteistyö, leikki- ja sosiaalisia taitoja. Näiden lisäksi lapsen minä-käsitys sekä käsitys ympäröivästä maailmasta kehittyvät sekä hän oppii ilmaisemaan itseään.

15

Mediaailmiöt ja medialeikit

Mediaailmiöitä syntyy muun muassa tv-ohjelmista, lauluista sekä videoista ja ne välittyvät lasten medialeikkeihin. Esimerkkejä mediaailmiöistä ovat mm. putoushahmot sekä flossaus-tanssi.

Käsityöt

Käsitöiden, kuten piirustusten ja askartelujen tavoitteena on mm. omien ajatusten herättely ja positiivisten kokemusten karttuminen. Tärkeänä roolissa käsityöissä toimivat "minä osaan" -kokemukset, jotka ovat tärkeitä hyvän itsetunnon ja oppimisen kehityksessä. Myös lapsen tuotoksien kehuminen ja niistä annettu positiivinen palaute, luo lapselle onnistumisen tunteita.

16

Keskustelut

Lapsen kanssa käytävät keskustelut ovat erittäin tärkeitä lapsen kehityksen kannalta. Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja tykkäävät olla oppimassa uusia asioita. Keskusteluiden avulla pystytään opettamaan ja selittämään lapselle uusia asioita.

Sadutus

Sadutus on varhaiskasvatuksessa käytettävä dokumentoinninväline. Sadutus korostaa lapsen osallistavaa roolia. Sadutuksessa lapsi kertoo tarinan, jonka aikuinen kirjoittaa ylös sanasta sanaan.

17

Mediakasvattaja

- Mediakasvattajana toimivat kaikki ne henkilöt, jotka lasta kasvattavat median ympäröimässä maailmassa.
- Mediakasvattajan tulee olla kiinnostunut myös siitä mediamaailmasta, jota lasta kiinnostaa sekä hyödyntää lapsen kokemuksia mediasta.
- Hyvän mediakasvattajan tulee huolehtia, että lasten mediaympäristö on ja pysyy turvallisena, jotta lapsi voi turvallisesti siihen tutustua ja olla osana sitä.
- Mediakasvattajan on tärkeää kunnioittaa sekä tunnistaa lapsien tarpeita liittyen mediaan.
- Mediakasvattajan tulee jatkuvasti kehittää omia mediataitojaan.
- Mediakasvattajan tulee antaa positiivinen malli median käyttämisestä ja mediassa käyttäytymisestä.

18

Vinkkejä median käyttöön

Ruutuaika ei ole pahasta

- Ei kannata ainoastaan tuijottaa kelloa lapsen ruutuajan suhteen, tärkeämpää on kiinnittää huomiota ruudun sisältöön ja sen mahdollisuuksiin.

Teknologia ei toimi

lastenvahtina

- Laitteet eivät korvaa aikuisen läsnäoloa
- Laite ei yksinään tue lapsen tarvetta vuorovaikutuksesta

Vaaranpaikat netissä

- Pidä huoli ettei lapsi jää yksin median kanssa
- Ole tietoinen miten ja missä lapsi liikkuu netissä

Turva-asetukset

- Turva-asetuksilla pystytään rajoittamaan lasten pääsy tiettyihin sovelluksiin ja nettisivuihin.

19

Koska nykypäivänä media ympäröi meidän jokapäiväistä elämää, täytyy keskittyä oikeanlaiseen mediakasvatukseen, joka tukee lapsen kehitystä ja taitoja.

Näiden taitojen opettelu kuuluu kaikille ja siksi se on tärkeää, että se on osa jokaisen lapsen varhaiskasvatusta.

Ensisijaisen tärkeää on luotettava vuorovaikutus ja turvallinen ympäristö, jossa lapsi voi harjoittaa omia mediataitojaan.

Lapselle ei saa pakottaa mediaa ja sen käyttöä, vaan pitää kuunnella lasta ja hänen omia mielenkiinnonkohteitaan.

Ota rohkeasti mediakasvatus ja sen mahdollisuudet osaksi lapsen arkea.

20

Kiitos, kun luit!

21

Lähteet

painetut

Irisvik, S. & Utriainen, J. 2017. Kuinka kasvattaa diginatiivi. Latvia: Dardezde holografija.

Merilampi, R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Vantaa: Hansaprint.

Stakes ja Opetusministeriö. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Mediamuffinssi-hanke. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.

sähköiset

MLL. 2017. Media varhaiskasvatuksessa. Viitattu 3.10.2018.
https://dzmdrerwnqzcx.cloudfront.net/prod/2017/06/28154551/media_varhaiskasvatuksessa_nettiin.pdf

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 15.09.2018.
https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

THL. 2014. Sadutus. Viitattu 12.10.2018 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/sadutus>

Yle. 2011. Lue lapselle. Viitattu 3.10.2018 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/12/09/lue-lapselle>

Yle. Media. Mediakompassi. Viitattu 3.10.2018. http://vintti.yle.fi/yle.fi/mediakompassi/mediakompassi/7-luokkalaiset/mediataju/median_viestiopaas/media.htm

kuvat

Pexels. Free Stock Photos. Kuvat otettu 16.01.2019. <https://www.pexels.com/>

22

Liite 2: Palautekysely

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -opas

Palautekysely "Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -oppaasta"

Tämä palautekysely koskee "Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa" -opasta. Toivomme, että vastaat kyselyymme ja autat meitä oppaan arvioimisessa. Opas on tehty opinnäytetyön toiminnallisena tuotoksena keväällä 2019. Kiitos!

1. Oliko mediakasvatus -käsite sinulle aiemmin tuttu?

- Kyllä oli
- Hieman
- Ei ollut

2. Saitko oppaasta selkeyttä siihen, mitä mediakasvatus on varhaiskasvatuksessa?

- Kyllä sain
- Sain hieman
- En saanut

3. Oliko opas mielestäsi tarpeeksi selkeä?

- Kyllä oli
- Ei ollut

4. Miten opas oli mielestäsi selkeä/epäselvä?

5. Onko opas tuonut uusia näkökulmia kodin/päiväkodin toimintaan?

- On tuonut
- Ei ole tuonut

6. Jos on, niin millaisia?

VALMISI!